

Besættelsestidshistorisk selskab

for

Thy og Vester Han Herred

BSTH

Nyhedsbrev nr. 43

Juni 2005

BSTH udstiling på MuseumsCenter Hanstholm d. 6. & 7. maj 2005

Foreningens udstilling i MuseumsCenter Hanstholm af effekter fra besættelsestiden, i forbindelse med 60 års dagen for Danmarks befrielse den 5 maj 1945 forløb godt og tilfredsstillende.

De udstillede effekter var alle udlånt af medlemmer fra BSTH.

”Opbygningen” af udstillingen i lokalet som velvilligt var stillet til rådighed af MuseumsCenter Hanstholm blev udført af ”dekoratører” fra BSTH, som efter bedste evne gik i gang med saks, dekorationsstof, snore mm. Men som altid ved arrangement af udstillinger, hvor der er meget at vælge imellem, var der også her mange gode ting som vi måtte vælge fra, simpelthen fordi pladsen ikke tillod, at have det med.

Det var vigtigt for os, at udstillingen viste et bredt billede fra de år, det være sig militære effekter, men også det, som hørte dagligdagen til for befolkningen.

Her kan nævnes at bl. a. viste en radio med en rammeantenne som typisk var hjemmelavet, til aflytning af BBC nyhedsudsendelser til Danmark, mørklægningsgardin, legitimationskort, rationeringsmærker, reb fremstillet af papir, en barneskjorte syet af faldskærmsstof, alt sammen ting som den ældre generation af de besøgende kunne nikke genkendende til.

Fra den militære del af udstillingen kan bl. a. nævnes landminer, antennen fra en mosquito-jagerbomber, faldskærm anvendt til våbenedkastning til modstandsbevægelsen.

Herudover var der ved indgangen til udstillingslokalet opstillet et TV apparat, hvor er blev vist video fra besættelsen og befrielsen (udlånt af museet) og i udstillingslokalet blev frihedsbudskabet ”genudsendt” under udstillingen.

Udstillingen blev i de 2 dage pænt besøgt og for os der på skift var ”kustoder”, var det også interessant, at tale med mange af de de besøgende til BSTH’s første udstilling.

Kjeld Starch Lauritsen

BESÆTTELSESTIDSHISTORISK SELSKAB for Thy og Vester Hanherred

20. april 2005

Referat af ordinær generalforsamling afholdt:

Onsdag den 20/4 2005 kl 1930 på Museet, Molevej, Hanstholm

16 medlemmer var mødt frem.

Dagsorden

- Valg af dirigent
Stig Kirk Nielsen valgt
- Aflæggelse af formandens beretning
Vedtaget (se beretning)
- Forelæggelse af det reviderede regnskab
Godkendt – regnskaber viser et underskud på 1500 kr og en formue på ca 12000- kr
- Behandling af forslag - forslag der ønskes behandlet skal være formanden i hænde mindst 2 uger før.
Bestyrelsen foreslår ændring af vedtægterne §4 så kontingentet skal være betalt senest ¼ - inden generalforsamlingen – vedtaget
- Fastsættelse af selskabets organisation
(Valg til turudvalget)
Valgt: Esben Kaagaard, Ole Jørgensen, Erik Andersen
- Fastsættelse af kontingent (for 2006)
Kontingentet foreslås uændret 150- kr pr år – vedtaget.

- Valg af bestyrelse og revisorer. -

På valg	
Erik Andersen	Genvalgt
Jens C Grud Sørensen	Genvalgt – for sidste gang.
Suppleant Jens Andersen	Genvalgt.
Revisor Esben Kaagaard	Genvalgt.
Revisorsuppleant	
K Starch Lauritsen	Genvalgt.

- Eventuelt

Der blev fra flere sider ytret ønske om en bedre teknisk kvalitet på medlemsbladet, bestyrelsen vil arbejde på sagen, evt. ved anskaffelse af laser farveprinter.

Ref. Jens C Grud Sørensen

Kanonen er kommet til Hanstholm

I 1947 blev et tysk 38 cm kanonrør flyttet fra Guldager ved Esbjerg til Tøjhusmuseets gård i København. Kanonrøret har nyligt været på endnu en rejse - denne gang til Hanstholm. Dermed er flere års forberedelser blevet kronet med held.

De fysiske forberedelser til at tage imod kanonen i Hanstholm begyndte straks efter påske, da Evan Andersen A/S gik i gang med at fremstille det betonfundament, som kanonrøret skulle lægges i. Den sidste pille i fundamentet blev støbt 26. april. Derefter skulle betonen hærde i fire uger.

Arbejdet med at få flyttet den 110 tons tunge og 19 m lange kanon ud af Tøjhusmuseets gård begyndte om formiddagen mandag den 24. maj. Det meste af dagen gik med at gøre gården klar til flytningen af kanonen med udlægning af jernplader og glideskinner til flytningen, men hen på eftermiddagen var tingene ved at være på plads. To mand fra Krangården i Holstebro med fire små donkrafte og nogle træblokke samt en hydraulikpumpe løftede i løbet af kort tid kanonrøret op fra dets fundamenter. Derefter blev kanonrøret først trukket sidelæns og siden fremad på glideskinner ved hjælp af hydrauliske arme. Da det blev fyraften, var kanonen flyttet ca. 50 m.

Den følgende formiddag gik med at få trukket kanonen de næste 150 m frem og ud af gården. Underlaget for gårdens brosten voldte lidt problemer, da glideskinnerne delvist blev trykket ned. Da man nåede frem til portåbningen var der kun et par centimeter at give af i højden. Derefter blev røret løftet op på den ventende blokvogn af to store mobilkraner. Blokvognen havde 16 aksler

Fra turudvalget

Der bliver en besigtigelsestur til Hanstholm/Hjertebjerg (mammut ?) / marinebunker/Jagdschloss

den 3/9 2005 - reserver datoen.

Nærmere vil tilgå

og fire hjul på hver aksel. Trods sin størrelse var blokvognen overraskende manøvreedygtig, da den kunne styres på alle hjul, og hjulene desuden kunne løftes efter behov. Det at få vognen ud på vejen voldte derfor færre problemer end man som lægmand kunne frygte.

Samme aften kl. 20.00 var der afgang fra København. De første 500 m ad Christians Brygge under Det kongelige Bibliotek foregik i bakgear, da man først havde mulighed for at vende ved Børsen. Derefter gik den derudad med 45 km/t – broerne måtte kun passeres med maksimalt 10 km/t. Den følgende dag tilbragte kanonen på en rastepuds på Fyn, da man ikke havde tilladelse til at køre i dagtimerne. Tidligt om morgenen den 26. maj kørte blokvognen så ind ad museets indkørsel.

Kl. 7.00 mødte så folkene fra Tage Kristensen A/S ved museet, og arbejdet med at få løftet kanonen det sidste korte stykke kunne begynde.

Ved hjælp af to store mobilkraner blev kanonrøret lagt på plads, og ca. kl. 9.30 lå kanonen så på sin nye plads i de to fundamenter med alle bolte spændt.

Derefter stod der blot den beskedne opgave tilbage at få rensset kanonen malet den i dens oprindelige farver.

Jens Andersen

TUR TIL HIRTSHALS 28/5 2005

Vi var 18 personer der mødtes ved fyret i Hirtshals kl. 12.00.

Efter at have spist vores madpakker og talt om løst og fast i.h.t. dagens tur bød undertegnede velkommen.

Tonny Jensen, som er daglig leder af bunkersmuseet, tog nu over og startede med at fortælle om Hirtshals betydning under krigen. Det gjorde han i det der til daglig er udstillingsbunkereren og af typen R 622.

Herefter startede turen i området. Vi var i R 661, R 645, R 502 og V 174, blot for at nævne noget af alt det vi så.

Ildlederen var desværre ikke tilgængelig p.g.a. store mængder sand i indgangen som ikke er gravet ud, men det er et af de næste projekter for bunkersmuseet.

Tonny fortalte meget levende om alle bunkerstyper, og det store arbejde med at få installationerne bragt tilbage til original stand igen.

Det er nu muligt at færdes i alle bunkers uden lommelampe, da der er indlagt lys og vel at bemærke på baggrund af originalt el-materiel, som det har været et stort arbejde at skaffe.

Også de fleste køjer i mandskabsbunkerne er nu installeret, lige som alle dørene er bevarede.

Også området uden for bunkerne står landskabsmæssigt næsten som for 60 år siden, især løbegravene er meget velbevarede og ikke føjet til med sand.

Medens at vi var nede i bunkerne, var vejret nu blevet rigtig godt over jorden, og vi sluttede af med en meget flot udsigt over havet, hvorefter vi takkede Tonny for en god oplevelse og guidet tur i området.

Jeg vil også gerne takke alle de medlemmer der mødte op, det var skønt at se så mange deltagere havde fundet vej til Hirtshals for at følge i de historiske spor fra besættelsen.

P.T.V.

Esben Kaagaard

Jeg skal her fortælle lidt om begivenhederne 6. juni 1944

Om aftenen den 5. juni sejlede nogle mindre både tæt på Normandiets kyst, de sejlede efter en bestemt plan og bestemte kurser, det var minestrygere som åbnede vejen for invasionflådens spydspids, som nok var den mest imponerende der har været. Ca. 18.000 mand fordelt i fly og fartøjer skulle i de næste timer landsættes og åbne vejen for hovedstyrken, der skulle gå i land på fem udvalgte steder Utah, Omaha, Gold Juno og Sword. Der var udarbejdet en omhyggelig plan, som forudså næsten minut for minut hvad der skulle foregå. Men som alle ved, er der ikke noget som planer der kan slå fejl, det skete også her, og det skete under selve hovedangrebet. For nogle af de første faldskærmstropper landede langt fra deres bestemmelsessted, kun en tredjedel kom rigtigt ned og kunne gå i gang. Mens resten prøvede at nå frem og få afmærket landingspladser til den styrke, der en times tid senere skulle lande på dem.

Og lidt over et om natten kom de så, bølge efter bølge af skærme foldede sig ud, i tusindvis af kampklare soldater på vej mod det første brohoved nær Utah stranden, men tyskerne var også på deres pladser, og over halvdelen af materiellet gik tabt og et stort antal soldater døde her, nogle i sump og lavt vand, andre i kanalen fordi de sprang for tidligt eller for sent og blev tynget ned af den omfangsrige oppakning alle havde med. De der overlevede søgte at finde hinanden, man havde ikke kendeord, men blot en lille bliktingest der var bukket, så den klikkede når man trykkede på den et klik skulle besvares med et dobbelklik og omvendt, på denne måde fandt man hinanden, og kunne komme videre med opgaverne inden næste fase begyndte, selve hovedangrebet ved dagryet den 6. juni.

Kl. 06.20 gik tæppet. Landgangsbådene med deres last af søsyge soldater strømmede ind mod kysten, hvor et uhyggeligt drama udspillede i de næste timer. Hver gang en båd kom ind måtte en del af folkene lade livet i det kolde vand, enten druknede de eller blev skudt og strandene var et mareridt af sårede og døde. Folk kæmpede sig op i dækning, somme tider brugte man de døde som dækning til man kunne komme det næste stykke ind i landet.

I et område nær Utah stranden mødte de Amerikanske tropper næsten ingen modstand, og soldaterne kunne storme ind i landet. Det viste sig, at de var kommet forkert ind, men man besluttede sig for at rykke ind ad den vej der var lige for i stedet for at søge over til den ” rigtige ” Utah strand med de tab af

mænd og materiel det ville koste og desuden ville der komme 30.000 soldater med 3500 køretøjer i løbet af de næste timer, så det blev her krigen startede for den Amerikanske 4. division.

Et andet sted kæmpede man for at komme op på en stejl klint Point du Hoc hvor et kanonbatteri skulle nedkæmpes. Der blev brugt stiger og reb og mange døde i et fortvivlet forsøg på at komme derop. Da det endelig lykkedes fandt man de tomme pladser til kanonerne, de var aldrig kommet, kun mandskabet med håndvåben var der, og de forsvandt da de første allierede soldater kom op over kanten.

På Gold, Juno og Sword som var under Britisk kommando mødte de mindre modstand, idet flåden her havde haft bedre tid til at svække forsvaret, det gjorde så også at tabene var mindre, og man der kunne rykke hurtigt ind i landet med en slagkraftig styrke.

Kl. 09.33 om formiddagen d. 6. juni 1944 meddelte man, at:”” Under General Eisenhowers kommando begyndte allierede flådestyrker, støttet af stærke luftstyrker at landsætte allierede tropper på Nordfrankrigs kyst.””

Kl. 10.15 ringede telefonen hos Feltmarskal Erwin Rommel, der var taget hjem til hans hustru fødselsdag, og hans stabschef aflagde en rapport om invasionen, og da han var færdig kunne Rommel kun hviske: Hvor var det dumt af mig, hvor var det dumt.

I de følgende måneder kæmpede de allierede sig vej gennem Frankrig og Tyskland på vej mod Berlin, og den afslutning der måtte komme og som Rommel forudså efter samtalen med sin stabschef.

Tyskerne var nu trængt på alle fronter og kampene rasede omkring Berlin, hvor den før så sejrssikre Adolf Hitler var gået under jorden i sin bunker sammen med Eva Braun, og familien Goebbels, og der mange meter under jorden, kunne de mere føle end høre kampene, der rasede nærmere og voldsommere for hver dag, og for hver time. De allierede stødte frem over en front der senere skulle dele landet i Øst og Vesttyskland helt op til vore dage. Den 30. april meddelte den tyske radio at: ”vor fører Adolf Hitler i går eftermiddag er faldet i kampen mod bolchevismen”. Samtidig havde Goebbels og hans kone først givet deres børn gift, og siden selv taget en dødelig dosis, eller skudt sig. Kilderne er ikke helt enige, men det var den Goebbels der tidligere havde

skreget udover folket ”vil I den totale og radikale krig og folket skreg Sieg heil anført af hundredevis af ”forsangere”, der var hentet ind til det samme formål Hitler havde skudt sig og Eva Braun havde taget en cyanaliumpille. Man forsøgte at brænde deres lig udenfor Rigskanselliet, men havde ikke petroleum nok, kun lidt benzin så ligene blev stærkt forkullede og det menes, at russerne tog dem med til Moskva, hvor det er senere blevet hævdet, at et stykke hjerneskal fundet i en papæske på et institut skulle være Hitlers.

Admiral Dönitz efterfulgte Hitler og opfordrede til fortsættelse af den krig der var tabt for længe siden.

Herhjemme havde Royal Air Force, angrebet Shellhuset i København d. 21. marts 1945 husmandsskolen i Odense d. 17 april 1945 og universitetet i Aarhus 31. oktober 1944 alle tre steder af vital betydning for Gestapo og SS, idet de her havde efterretningsarkiver og styrede de operationer der skulle knække modstanden men som kun forstærkede den.

I 1943-44 blev modstanden organiseret med fire afdelinger landeværn Han-Herred, Mors, Nordthy og Sydthy de talte ved befrielsen 1200 mand, og det er ganske tankevækkende, at i Hjemmeværnsdistrikt Thy-Mors var der stort set samme antal frivillige da distriktet blev lagt sammen med Himmerland.

Lederen her i området var H.C. Toft der boede på Thyholm. Han fik til opgave at oprette landeværnsafdelinger på Thyholm og i Sydthy. I Nordthy var det Jens Kirk der var leder, læge Hans Therkildsen leder af Bedsted gruppen hvor Biografejer Dam, Landmand Carl Brændgaard var med.

Købmand Axel Lykke Olesen var leder i Vestervig, Landmand Jørgen Sejersbøl, var med sammen med Carl Stefensen blot for at nævne nogle.

Hvad skete der så heromkring, jo, vi har rapporter fra ”de bevægede majdage” og vi har beretning om våbenmodtagelse, jernbanesabotage og om flystyrt, men man kunne ikke lave ”det helt store” for man boede på godt og ondt dør om dør med tyskerne, og det har lagt en meget naturlig dæmper på aktiviteterne - de vidste jo godt, at modstandsbevægelsen var der, men først da de personer der måske havde forhandlet med dem om adgang til stranden eller på anden måde haft berøring med dem nu, stod med en US karabin og et rødt/hvidt armbind kunne de sætte ansigt på.

Den 22.2.44 kom en Flyvende Fæstning fra 327 Squadron ind over Svankjær. Den havde været med på et angreb ved Aalborg som ikke blev til noget, kom i kamp med tyske jagere, blev skadet fløj videre men blev ramt af flak fra

batteriet i Lyngby, og i et forsøg på at lette flyet kastede man bombelasten i klitterne mellem batteri Ørndal, som var den tyske betegnelse og Lyngby. Nedslagene kan ses i dag som cirkelrunde kratere flere steder derude. Det lykkedes ikke og besætningen sprang ud med faldskærme, en druknede og de andre kom i fangeleje i tyskland. Nu afdøde Gerhard Andersen fra Agger fortalte ”jeg stod udenfor da vi havde hørt noget skyderi og nogle brag, og lidt efter hørte vi flyets motorer, da vi så det kom det nordfra og svingede østover i en stor bue besætningen sprang ud, flyet fortsatte svingningen gik længere og længere ned og forsvandt”. Det styrtede ned ved Koustrup møllegård hvor det knustes og motorene efter sigende borede sig langt ned i den bløde bund, om de alle er bjerget ved jeg ikke, det menes, at en ligger der endnu men en af dem kom til Hurup til P. A. Andersen og endte som skrot. Det kunne være interessant, hvis der er en motor tilbage som kunne graves ud og udstilles.

Det nærmeste styrt der skete er det hvor en Mosquito jager nødlandede på en mark sydvest for Tandrup. Mosquitoen er en tomatores jagerbomber.

Den var startet fra en Skotsk base om eftermiddagen d. 5.4.45 sammen med 29 andre jagere for at angribe en konvoj nær Anholt. Ved angrebet styrtede en jager ned og en anden blev set kl.1750 over Thy og blev rapporteret nødlandet og en mand var kommet ud. Det var to erfarne krigsflyvere Winwood og Harrington der her måtte erkende, at krigen nok var slut for deres vedkommende, efter at have gjort tjeneste siden 1942 i eskadrille 602 i Mellemøsten med adskillige flyvninger omkring Grækenland og det Ægæiske hav og i Nordafrika, overflyttet til 235 eskadrille i februar 1945 og havde der fløjet patrulje i Skagerrak og deltaget i angreb på tyske skibe og anlæg i Sydnorske fjorde og havne. Denne dag var det altså Anholt det gjaldt, det gik godt med at komme væk efter angrebet hvor man havde succes, skibene brændte voldsomt, desværre mistede man et fly der var kommet for tæt på en skibsmast hvorefter det styrtede i havet, det var en del af hverdagen man her måtte se i øjnene, det var ikke alle der kom hjem efter et togt, risikoen var stor og dødeligheden var høj som allieret pilot.

Alligevel har man været lettede, angrebet var ovre, og hjemturen var begyndt, kursen førte dem tværs over Himmerland og Mors og der i Nykøbings havn lå nogle tyske eskortefartøjer som straks åbnede ild, et af flyene foran LA-F som mosquitoen havde som kendingsbogstaver undviger flak'en men hans slipstrøm ødelægger opdriften for LA-F og flyet rammer jorden og ødelægger den ene propel, Winwood kantstiller propellen, d.v.s., at han stiller bladene lige frem så de ikke trækker, men heller ikke yder luftmodstand, det må have

været svært at få fart og opdrift igen for Harrington besluttede at nødlande og det sker så på marken ikke langt herfra, hvor et par Danske landarbejdere er beskæftiget.

De står og kikker da flyverne kommer ud, og forsøger at snakke med dem via en norsk parlør, tilsyneladende ikke med større held, for de lægger en plan om at få fat i en båd og komme til Sverige. Først skal flyet ødelægges og efter et par mislykkede forsøg brænder det endelig.

I mellemtiden har de to danskere fra før fået fat i Anna og Folmer Lützhøft som hjælper dem med et skjulested i en høstak og senere noget mad, som bliver spist mens mosquitoen brænder og sender en sort røgsøjle i vejret som tyskerne i området ser og rapporterer videre pr. telefon.

I Snedsted sidder en bestyrerinde som nok ekspederer samtalen fra tyskerne, men sandelig også kontakter modstandsbevægelsen, der sender to mand Ernfred Østergaard og Richard Dam Jensen ud til høstakken, hvor flyverne har siddet i lang tid de bliver ført her til Bedsted kirke og skjulte ved muren gemmer de sig til midnat hvor de i en taxi bliver kørt til Skjoldborg, efter at have fået mad, som de nok kunne trænge til da klokken efterhånden var halv tre om natten. Allerede klokken 4 kommer de til Skjoldborg præstegård og kan endelig få sovet lidt.

Dagen efter flyttes de igen, denne gang til et svinehus, men nu er der mere hold på planerne, og vore to venner får nyt tøj i Thisted og legitimationskort og kan nu transporteres til Nykøbing, hvor de genser de tyske skibe der skød på dem dagen før. Deres ID kort er ikke gode nok så der laves nye og mere vellignende, idet det er planen man skal til Aalborg og derfra til Sverige. Samtidig er der gået besked til England, at de to flyvere er uskadede og på vej hjem.

Turen til Aalborg går uden de store problemer, selvom toget er tæt besat med tyske soldater. Om aftenen er de indkvarteret privat lige midt imellem det der i dag er FSN Aalborg og Gestapo's hovedkvarter, men måske er det også der, det er sikrest fordi ingen forestiller sig, at man vil anbringe flygtende soldater lige midt i mellem tyske styrker.

Det varer en uges tid så må de flytte igen, da en modstandsmand fanges med en vognfuld våben. Endelig efter 19 nervepirrende dage og mange flytninger går turende ombord i kutteren Mågen af Frederikshavn og sejler til Göteborg. Efter

var, og da man for nogle år siden, jeg tror i 95 mødtes, fandt to af deltagerne ud af at de begge havde været der den aften, uden at vide noget om den anden.

Der var forskellige betegnelser for en sending, det kunne være en Table jam eller en Fox som indeholdt:

150 US karabiner 8 Bren-gun maskingeværer, 22 Sten-guns, 380 Ananas håndgranater 20 mindre revolvere, 18 9 mm pistoler, 40 Bazooka granater og 30 kg. Plastisk sprængstof PE nr. 2.

Der har været eksempler på, at modtageren har ønsket cykeldæk, og det fik man. Et af de våben der var populære, var den lille US karabin, den fyldte ikke meget, og var automatisk, således at man tog ladegreb og så skød man til magasinet var tomt, nyt magasin, ladegreb, skyd.

Mange af dem har overlevet, og er i dag indregistreret til jagt. Eller man har fået tilladelse til at have den som samler. Der var mange våben her i området, mange er samlet ind under de frit lejede aktioner der har været, og nogle få er bevaret for. Under en af disse aktioner søgte kommunen om tilladelse til at få nogle eksemplarer, og de ligger i dag i depot på tøjhusmuseet i København, da det er både kostbart og besværligt, at have dem udstillet som det var planen. Der er bl.a. en US karabin en sten-gun, en tysk pistol og gevær og nogle æsker til ammunition, sagerne er øremærket som hørende til her i Thy.

Antallet af nedkastninger her i Thy angives til ca. 45 fordelt på flere pladser, så grupperne her har virket som forsynere for en rimelig stor del af modstandsbevægelsen i resten af landet efter nærmere ordre fra Regionsledelsen.

Grupperne lavede andet end at modtage våben, en skulle således sabotere tyske vogne i Snedsted, en af folkene, Hans P. Jensen fra Sundby mistede livet, da en sprængladning han havde anbragt på en vogn gik af i utide og dræbte ham, og slog et stort hul i en mur.

I Thisted var der flere sabotager, teglværket blev delvis ødelagt, så ejeren ikke kunne tørre mere træ for den tyske bygningstjeneste. Slagteriets pølseafdeling blev også "ordnet" og en stor mængde benzin ca. 1000 l. blev ødelagt, da tromlerne blev sprængt under en transport med Fjerritslevbanen.

Jernbanesabotagen var en vigtig brik i arbejdet, og det vides at Bedsted gruppen har været i aktion syd for byen, hvor Therkildsen fortalte, at han og

en af de andre en aften kom hjem efter at have anbragt sprængladninger på sporene, gik hjem langs banen hvor de mødte nogle der trak frisk luft, ”I må hellere vende om for nu knalder det snart”, sagde Therkildsen til dem og væk var de. Kort efter var toggangen afbrudt mellem Bedsted og Hurup, det var en afbrydelse, der kunne tage op til et døgn, for efterhånden opstod der mangel på skinner, man har måttet bryde vigespor op for at skaffe de nødvendige mængder.

Det var sådan, at når man sprængte skinner blev ladningen anbragt i stødet mellem to skinnelængder eller i hjertet i et skiftespor, det var det sted det gjorde mest skade, PE n2. var efter Therkildsens oplysninger et sjovt produkt, det skulle have en detonator for at tænde, inden da kunne man gøre med det hvad man ville, det blev æltet og formet banket sammen, ja det brændte udmærket, han fortalte at de havde brugt det til optænding i gruekedlen, men når først detonatoren tændte så sagde det bang.

Man havde forskellige måder at tænde på, der var en almindelig lunte som brænder langsomt, man kunne også vælge en sprængblyant - det var et metalhylster med en syrefyldt glasbeholder i - når man bøjede hylsteret gik glasset i stykker og syren åd sig igennem en plade, som kunne være af varierende tykkelse efter hvor lang tid man ønskede forsinkelsen, og man kunne bruge en detonator anbragt på skinnen med to fjedre som så tændte når togets hjul gik over den - denne type blev kaldt et tågesignal.

Selv om der var mangel på alting og rationering var en daglig ærgrelse klarede man sig med det man havde eller kunne skaffe på anden vis, på den sorte børs der var en livlig handel som på trods af alle bestræbelser ikke kunne forhindres.

Kendte man en landmand kunne det måske lade sig gøre at købe et stykke kød, for dengang som senere havde nogle grise det med at dø når der var svinetælling, og så på mirakuløs vis at live op igen når brevet med tallene var afsendt, der var selvfølgelig en risiko ved det, men det var der jo ved alt, så det var noget man kalkulerede med.

Jarl Ingerslev